

Indsigt i eksistensen og patientrollen ad en anden vej

- En slags anmeldelse. Anmeldelse af Torben Brostrøm: *Ventetid. Om ikke at dø. En nærerindring.* Gyl-dendal. 149 kr. 124 sider

Af Kirsten Beedholm, Master- og udviklingskoordinator, CVUvita, ph.d.

Det såkaldte vidensamfund, som vi siges at befinde os midt i, værdsætter hovedsageligt en bestemt slags viden, nemlig den, der fremstår evident ved at basere sig på empiriske undersøgelser og verificerbare analyser, og som allerhelst kan omsættes let og hurtigt til manualer eller programmer til løsning af praktiske problemer. Den viden, som Torben Brostrøms lille bog formidler, er af en ganske anden art. Ikke desto mindre er litteraturen og kunsten i det hele taget rig på den type viden og indsigt: Den følsomme og skarpe iagttagers formidling af verden. Eller for at bruge Brostrøms egne ord "den koncentrerede oplevelse af liv i sammenhæng", som han skrev i den litteraturteoretiske bog *Fantasi og dokument* fra 1984. Dengang, i 1984, beskrev Brostrøm kunsten som en måde at erfare på. Kunst er intensiveret virkelighed, men der skal fantasi til at se og opdage dens hjørner - skrev han dengang i sin udforskning af netop spændingsforholdet mellem fantasi og dokument. Men nok om det.

Bogen "*Ventetid. Om ikke at dø*" er en nærerindring" fra et forløb, som vi i sygehustermnologi vil kalde et udredningsforløb. Perioden fra det første ambulatoriebesøg, der er kommet i stand pga. mistanken om en kræftsygdom, til tidspunktet hvor den endelige diagnose er stillet ca. 3 måneder senere. Som titlen antyder, viste mistanken sig i dette tilfælde lykkeligvis ubegrundet, og ventetiden har været "tre måneders besæt-

telse af - ingenting" (s. 124), som Brostrøm afslutningsvis skriver. Men truslen om snart at blive tilintetgjort af en dødelig sygdom har skærpet hans iagttagelse og fantasi og stimuleret refleksionerne over livet, og det, er der kommet denne lille, fine bog ud af.

Som Jette Bagh noterede sig i sin omtale af *Ventetid* i tidsskriftet *Sygeplejersken* i sommer, indledes bogen med et møde med en sygeplejestuderende. Bagh noterer sig, at Brostrøm også er kritisk over for tidens teoretiske uddannelse - med de efterhånden meget udskældte filosoffer Habermas og Foucault som skydeskiver. Jeg er dog ganske overbevist om, at Brostrøms ærinde ikke er at gøre sig klog på sygeplejerskeuddannelsens kvalitet og egenart. Hans anliggende er et ganske andet. Hvis man læser bogen på den egne præmisser, vil man notere sig, at netop denne samtale med den studerende er den eneste, hvor han beskriver sig selv som værende en del af samtalen, når det gælder møde med sundhedsprofessionelle. Nu vil jeg ikke bruge den iagttagelse til at argumentere for, at det skyldes, at den studerende med sin humanistiske eller sociologiske skoling er bedre end andre sundhedsprofessionelle til at indgå i relationer eller noget i den retning. Som sagt: Den vurdering ligger ifølge min læsning af bogen uden for Brostrøms ærinde. Men mødet med den studerende er en af de få situationer inden for hospitalets mure, hvor Brostrøm oplever at være på hjemmebane: "Vi snakker lidt om Habermas og runder lige Foucault, der også er på pensummet." (s.5) Her ved han, hvad det drejer sig om - han er endog overlegen qua sin indsigt, idet han - som han noterer - undlader at tale om Lacan,"som jeg altid har gjort, kvalt af

hans retoriske tågebanker" (s.5). Jo, denne kloge og dannede herre er ikke skræmt at tanken om et mere teori-mættet sygeplejefag eller, som Brøstrøm selv udtrykker det: "et ånds-fag mere end et håndlag, fyldt godt op med teori og filosofi" (s.5). Det han i øvrigt hæfter sig mere ved er, at den unge sygeplejestuderende er køn, og at hans egen fascination af hendes tænders særlige drejning "ophæver tristessen i det klaustrofobiske rum" (s.5). Denne fine dvælen, ved en følelse fremkaldt af den studerendes ydre, brydes i et nyt afsnit: "Så træder hendes vejleder ind, den sygeplejerske, som har autoritet også i forhold til mig og mit tilfælde" (s.5-6). Samtalen ophører (bemærk ordet "tilfælde"), og situationen bliver en undervisningssituation for den studerende: "Jeg hører den erfarnes stemmes særlige bevidsthed om dobbelt-pædagogikken i hendes forklaring af forløbet i den undersøgelse, der forestår for mit vedkommende. (...) en blanding af rutine og nyhed for den unge, som er ved at indlære den professionelle attitude" (s.6).

Episoden afsluttes således: "Jeg så hende flygtigt et par dage senere passere på stuen, hendes gang havde en god, spinkel rytmik i sig. Jeg undlod at klæde hende af med øjnene. Et flygtigt blik viste heller ingen genkendelse. Vores møde var et teoretisk punkt i en uddannelse". Det er specielt den sidste sætning, Jette Bagh fæstner sig ved og ser som udtryk for en kritik af uddannelsens teoretiske indhold. For mig at se udtrykker Brøstrøm patientens situation, der er spændt ud mellem på den ene side behovet for at være én, at blive set og genkendt - og på den anden side hospitalets anonymisering i rutiner og - helt legitime - opgaver som f.eks. at skulle forestå uddannelsesforløb.

Den samme sygeplejestuderende optræder i øvrigt igen som den sidste person i bogen slutning. Som sådan rammer mødet med hende bogen ind. Da han er "fri-fundet" fra "tre måneders besættelse af

- ingenting" (s. 123) og har pakket sin taske fuld af den medbragte musik og er på vej til elevatoren, får han "øjeblik på den kække, unge sygeplejeelev med den rytmiske gang. Jeg standsede et sekund. Så smilede hun og vinkede." (s. 122). Han bliver genkendt, han er ikke en neutral patient, men en person.

Skal man stramme tolkningen, kan man sige, at man i teksten kan finde belæg for, at netop denne studerende er den eneste af de sundhedsprofessionelle, som Brøstrøm omtaler, som han oplever at indgå i en relation med. Nu er det ikke således, at Brøstrøm, gør dette til genstand for egentlig kritik eller på nogen måde stiller spørgsmål ved de professionelles handlinger eller ekspertise, skønt han - ikke uden en vis humor - gengiver mødet med hospitalet som ret så fremmedgørende. Som f.eks. når han smager på de medicinske fagudtryk PET-scanning og broncoscopi uden dog at kritisere sundhedsvæsenet for at bruge disse uforståelige ord. Snarere giver de anledning til nysgerrighed og tanker. Bogen er i det hele taget præget af iagttagelser, beskrivelser, refleksioner meget mere end af meninger. Den er faktisk næsten blottet for vurderinger og meninger. Og Brøstrøm er en skarp iagttager og en lærd og eminent formidler. Et klogt og meget belæst menneske, der generøst øser af sin indsigt og sine refleksioner.

Der er ingen tvivl om, at titlen, *Ventetid*, spiller på såvel den eksistentielle situation, man stilles i, når man oplever, at døden rykker meget tæt på, som den institutionsskabte ventetid, man udsættes for som patient i et udredningsforløb. Det første beskriver han eminent, og når han vover sig ind på det andet område - at vurdere systemets effektivitet - sker det på en nænsom måde, f.eks. ved beretning af en "parallel" oplevelse: En banal hændelse med den gamle Volvo på vej til sommerhuset i Rørvig. Mekanikeren reparerer den straks, og Brøstrøm hvis tilværelse er

præget af at vente på næste hospitalsundersøgelse, reflekterer: "For en lidt upraktisk person som mig er det en lyst at se professionelle håndtere værktøj systematisk. Jeg beundrer, hvor resolut de handler ved fejlfinding. Her er et brud (...) Færdig. Klar til ny kørsel efter dette elementært kirurgiske indgreb på værkstedets sektionssstue. Ville Rigshospitalets eksperter optræde lige så effektivt?" (s. 81).

Ventetiden går med andre ord igennem denne erindringsbog som et ledemotiv: "Så venter vi videre under hul hosten fra hjørne til hjørne" (s.11). Der er fine beskrivelser af den hypersensibilitet, der følger med - eller måske er resultat af - ventetiden. Medpatienternes hosten på hospitalsgangen registreres og gengives i korte men meget fortællende sætninger: "Nogen forsøger at holde niveauet på diskret kremten, andre slår sig løs." (s.11)

Ellers er den daglige, uundværlige omgang med litteratur og musik hovedmotiver i bogen, der dog også rummer træffende beskrivelser af patientrollen: "At tænke gråheden om til musik. At friske virkeligheden op musikalsk. Der er god grund til at sætte patienttilstanden om til farver og lyd, at fortegne den påtvungne tålmodighedsstatus, at give anonymiteten kolorit. Man bliver hurtigt identificeret som et tilfælde, en sygdom. Man har nok et navn, i vore dage et fornavn som et forsøg på fortrolighed, men er dog kun kendt som et symptom. Man er mere et noget end en nogen og lærer at tænke hospitalets tanker som det vigtigste og bidrager selv til patientgørelsen. Jeg bliver monotont centrum for min opmærksomhed, hvor nogen i den grad tager sig af mig. Så kan verdens anderledes alvorlige lidelser passe sig selv, meningsløse krige udkæmpes, tortur og folkedrab udføres, terroren florere, naturkatastrofer skylle landsbyder og folkemasser bort. Jeg tager foder, piller, sprøjter og bandager som en selvføl- gelig hjælp, mens nødlidende skriger på

mad og medicin. Tålmodighed." (s. 13-14).

Erkendelse opnået gennem forskellige former for systematiske analyser eller videnskabelige undersøgelser er utvivlsomt værdifulde og bærende som grundlag for sygeplejefaget. Men indsigt og erkendelse om visse fænomener - specielt fænomener der er knyttet til sygdom, lidelse, eksistens og død - formidles måske, som Kari Martinsen har argumenteret for mange gange, gennem det stemte sprog. Det behersker litteraturprofessoren Torben Brostrøm. Alene af den grund er hans lille, fortættede nærerindring, *Ventetid*, en læsning værd.